

Kirkegaarden i Hillerød 1830-1930.

Af Kirkegaardsgartner *I. Blomberg* og Lektor *A. Boisen*.

Da Frederik II. ved Mageskiftet 1560 erhvervede Hillerødsholm, var Hillerød kun en ringe Landsby med 6 Gaarde. Det hørte da i gejstlig Henseende under Grønholt, men henvistes i 1585 til at søge Herlev Kirke, og Kirkegaarden her tjente tillige som Begravelsesplads for Hillerøds Beboere.

Ved Christian IV.s Byggevirksomhed voksede Byen saa stærkt, at det var rimeligt, at den fik sin egen Kirke. I Aaret 1621 lykkedes det at faa Planen virkeliggjort. Kirken opførtes paa det Sted, hvor nu Raadhuset ligger, og ved den blev der indrettet en Kirkegaard, som man vedblev at benytte til 1830. Kirkegaarden var indhegnet med en Kampestensmur, hvori der var en Port.

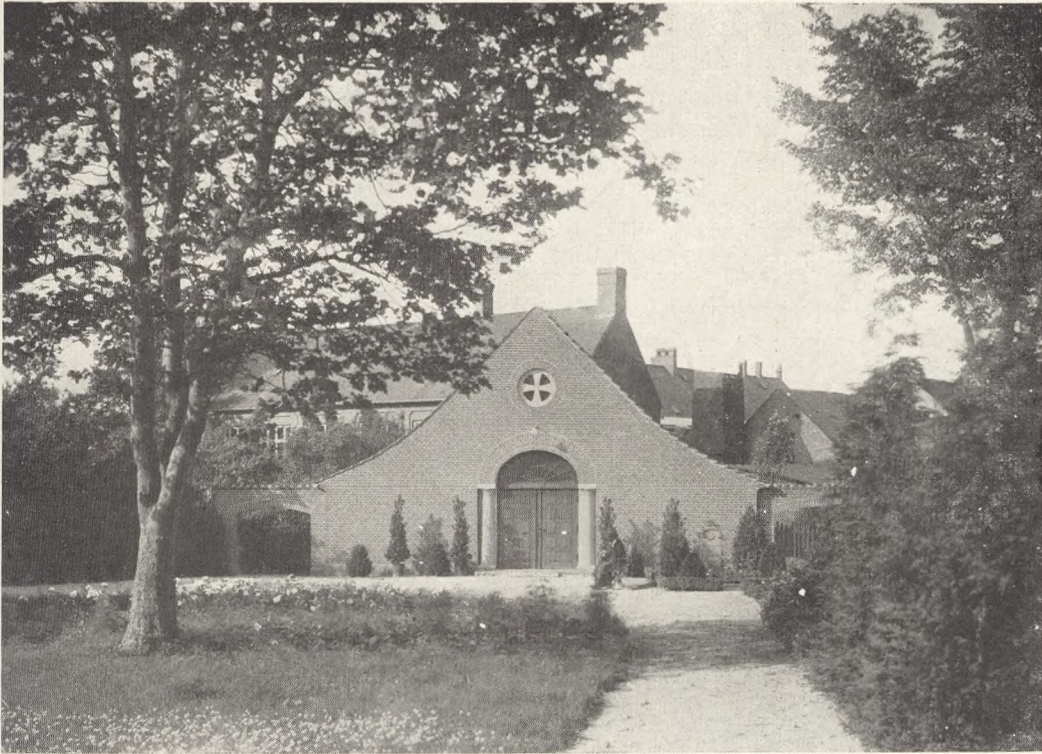
Allerede under Opførelsen af Kirken viste Arbejdet sig at være usolidt, og i en Storm i November 1624 blæste den om. Der var vel Planer om dens Genopførelse; men de blev aldrig til Virkelighed, og i Stedet for indrømmedes der nogle Aar senere Menigheden Adgang til Slotskirken. Ruinresterne paa Kirkegaarden blev fjernede, og der opførtes dér en Klokkestol, hvori Kirkens Klokker blev ophængt, og et Hus, hvorfra Begravelserne fandt Sted.

Der synes tidligt – allerede paa Frederik II.s Tid – at være dannet et Ligsocietet af „kyndige Betjente og skikkelige Borgermænd“ paa 16 Medlemmer, som købte Ligklæder, Kapper, Flor og Børe til at udleje mod billig Betaling ved Ligfærd. Det blev

Lindeallé paa Hillerød Kirkegaard. Foto 1929.

N. P. Nielsen: Kapel paa Hillerød Kirkegaard. Foto 1929.

Lighus og Parti af Runddelen paa Hillerød Kirkegaard. Foto 1929.

senere rekonstrueret og kom til at bestaa af 24 Laugsbrødre, som skulde bekoste sig sorte Klæder og møde i disse, naar de skulde gøre Tjeneste. Det fortsattes som Hillerød Købstads Lig- og Begravelsesselskab.

I 1820'erne – efter at den gamle Kirkegaard altsaa var benyttet i 200 Aar – gjorde Byens Udvikling det ønskeligt, at Kirkegaarden sløjfedes. Det blev da nødvendigt, at der skaffedes Jord til en ny Kirkegaard, og den 16. Juli 1828 vedtog Borgerstyret at købe den Ilte Vognmandslod, tilhørende Gæstgiver Jørgen Frandsen; samtidig erhvervedes et Stykke af Byfogedembedets Jord, idet Kongen ved Resolution af 4. August 1830 bifaldt, at det afstodes mod en aarlig Afgift af Kirkegaardskassen.

Den ny Kirkegaard – Hillerøds nuværende Kirkegaard – blev anlagt af exam. Gartner Chr. Frederik Teisner, der var konstitueret i Gartnerembedet paa Frederiksborg; Teisner havde tidligere (1808) anlagt Kirkegaarden i Frederiksborg Slotssogn – oven i Købet uden at forlange noget for sit Arbejde.

Den ny Kirkegaard indviedes den 20. Februar 1830 ved Brændevinsbrænder og Forligskommissær O. Andersens Begravelse. Samme Foraar opgravedes og overflyttedes 67 Kister fra den gamle til den ny Kirkegaard, og en saadan Overflytning fandt ogsaa Sted det følgende Aar, ja saa sent som 5. April 1835 udbetales 16 Rigsdaler for et Ligs Opgravning og Bortførelse fra den gamle Kirkegaard.

Den gamle Kirkegaard maa iøvrigt i alt væsentligt være bleven sløjfet i 1830; den 19. September d. A. udbetales der nemlig Kirkegaardsværgen 4 Rigsdaler 3 Mark 8 Skilling for efter Befaling af Amtmand Gerhardt de Treschow at lade Sløjfningen foretage. Paa dens Plads begyndtes kort efter Opførelsen af Hillerød Raad- og Domhus, i hvis Taarn den største Klokke fra Kirkegaarden blev ophængt, mens den mindre blev anbragt paa Raadhusets Loft, hvor den laa, til den den 6. September 1867 blev solgt for 50 Rigsdaler. Dermed ophørte saa ogsaa Klokkeringningen over de døde.

Det Areal, som i 1830 erhvervedes til Kirkegaarden, har senere faaet forskellige Udvidelser. Allerede i 1880'erne viste Kirkegaarden sig at være for lille, og der købtes da et Jordstykke, beliggende mellem den gamle Kirkegaard og Nordre Banevej. Yderligere Udvidelse fandt Sted i 1901 ved Erhvervelse af den saakaldte Rundins Have, og i 1927, da man købte et Stykke Jord af Hillerød Vognfabrik. Kirkegaardens Areal var derved vokset til 3 Hektar Land. Der er nu ikke Mulighed for yderligere Udvidelse, og skal Hillerød have en ny Kirkegaard, maa denne anlægges uden for Byen.

I den første Tid efter den ny Kirkegaards Anlæggelse maatte Begravelserne foregaa fra Hjemmet, idet der ikke fandtes noget Kapel paa Kirkegaarden, men kun et lille Skur, hvori Kisten kunde hensættes.

Hillerød Købstads Lig- og Begravelsesselskab (der først opløstes 1924) leverede, hvad der skulde bruges ved en Begravelse. Dets Rekvisiter bestod af 1 Ligvogn, 2 Par Dækkener eller Skaberak til Forspandet, Beklædning til Kusk og Ligbærere, 3 Stkr. Ligtæpper og 8 Fag Sørgegardiner. Selskabet ydede følgende Begravelseshjælp til sine Medlemmer: naar man havde været Medlem i 10 Aar 100 Kr., i 11 Aar 120 Kr.; desuden var til Tjeneste 1 Ligvogn uden Forspand, det behørigte Antal Hjælpere til Ligets Transport og Nedsænkning i Graven, det bedste Ligtæppe og 3 Fag Sørgegardiner; Sørgegardinerne maatte beholdes i 14 Dage, ud over den Tid maatte der betales Leje efter Takst; Ligvognen maatte ikke være borte fra Byen mere end 24 Timer. – Folk, som ikke var Medlemmer af Selskabet, kunde leje Rekvisiterne for følgende Priser, gældende for Hillerød og Slotssognet: Ligvognen uden Forspand 3 Rigs-

Mindesmærker paa Hillerød Kirkegaard.

Øverst: tv. Maleren Professor Gotfr. Rump, † 1880; th. Niels Skovgaards Minde
over Maleren Viggo Pedersen, † 1926.

Nederst: tv. Maleren Thorvald Niss, † 1905; th. Wilma Hvalsøe, † 1905.

daler, for Tilsyn 1 Rigsdaler, 1ste Tæppe 2 Rigsdaler, 2det Tæppe 1 Rigsdaler 2 Mark, 3die Tæppe 1 Rigsdaler, for hvert Fag Gardiner 1 Mark.

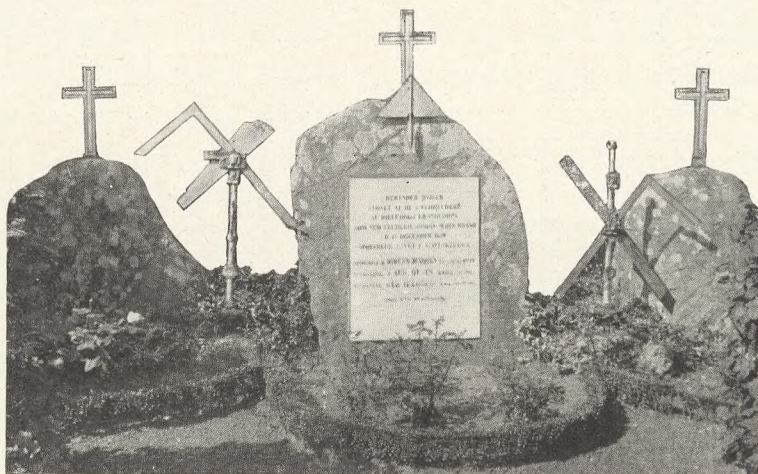
Som anført fandtes intet Kapel paa Kirkegaarden; et saadant opførtes endelig i 1874; det var dog ret lille, og allerede i 1894 maatte man skride til en Udvidelse og Modernisering. Det var dog stadig ikke tilstrækkelig stort ved større Begravelser. 1927 opførte man da et nyt Lighus, og 1928 foretoges en yderligere Udvidelse af Kapellet. Det udvidede Kapel benyttedes første Gang den 3. Oktober 1928. Det afgiver Siddeplads til 250 Personer og er i sin nye Skikkelse et særdeles smukt Rum.

Hillerød Kirkegaard er i Modsætning til Størsteparten af Landets andre Kirkegaarde en kommunal Kirkegaard og har derfor siden 1830 været opført paa Byens Budget. Kirkegaardsinspektionen, som den kaldes, bestaar af Sognepræsten som Formand, Byens Borgmester, et af Byraadets Midte valgt Medlem samt – efter Menighedsraadets Oprettelse – et Medlem af dette. Det af Byraadets Midte valgte Medlem fungerede oprindeligt som Kirkegaardsværge og havde som saadan at udstede Skøde, anvise Jord, føre Begravelsesprotokollen samt føre Tilsyn med Kirkegaarden. Ved Besættelsen af Graverstillingen i 1924 overgik disse Hverv til Graveren, idet man gik ud fra, at han vilde være bedre i Stand til at varetage dem end de skiftende Kirkegaardsværger. Gennem de 100 Aar har Kirkegaarden haft 16 Værger. Gravernes Antal har været 7: Jens Nielsen Repholm (1830–43), Mathiesen (1843–53), Frederik Hansen (1853–74), Carl Frederiksen (1874–80), Christen Petersen (1880–96), Anders Petersen (1896–1924) og Immanuel Blomberg (fra 1924).

I Kirkegaardens første Tid fandtes Liniegravelse til højre og venstre for Kirkegaardsporten; Familiegravstederne var anlagt langs Kirkegaardens Ydersider. Liniegravelserne kunde ikke fornyes. Senere gik man bort fra dem og gik over til en mere demokratisk Ordning, idet i Følge Regulativets § 3 Gravsteder skal udlægges og anvises i den Orden, hvorefter Begæret fremkommer og uden Hensyn til den Samfundsstilling, den afdøde har beklædt eller Køberen beklæder. Efter denne Paragraf var det meget vanskeligt at holde en smuk Kirkegaard, idet velholdte og forsømte Grave kom til at henligge mellem hinanden. Herpaa bødede dog Loven af 30. Juni 1922 angaaende Kirkegaardes Vedligeholdelse, da der i Følge den gives Ret til at sløjfe forsømte Gravsteder.

Det ældste bevarede Gravsted paa Kirkegaarden er Rektor Professor Bendt Bendtsens (1763–1830); Bendt Bendtsen var Rektor ved Frederiksborg lærde Skole fra 1789–1830; om hans Betydning og fremragende Egenskab virker tilstrækkelig den hæderfulde Omtale, hans berømte Elev fra Skolen, J. N. Madvig har viet ham. Han begravedes paa Hillerød Kirkegaard den 22. December 1830, og paa hans Grav rejste Elever den smukke Gravsten, der endnu er bevaret.

Af andre kendte Mænd, der hviler paa Kirkegaarden, kan nævnes Generalløjtnant J. C. Bardenfleth (1780–1853), Generalmajor M. Bentzon (1834–1910), Oberst J. von der Recke (1817–91; paa Gravstenen staar „Mysunde 1850“), Grev C. Baudissin (født 1845; haardt saaret paa Als 1864 og død paa Lazarettet), endvidere Komponisten Joseph Glæser (1835–91), Provst Erik Høyer Møller (1818–1904; bedst kendt under Navnet „den gamle Feltpræst“), Politikeren Lars Dinesen (1838–1915) samt de kendte Malere Godtfred Rump (1816–80), Thorvald Niss (1842–1905) og Viggo Pedersen (1854–1926); paa Viggo Pedersens Grav er rejst en smuk Sten af Niels Skovgaard (se S. 93). En Gravsten minder ogsaa om, hvor tre unge Haandværkere, der

satte Livet til i Frederiksborg Slotskirke under Branden i December 1859, ligger begravet (se ovenfor).

Kirkegaarden har fra dens Anlæggelse været stærkt beplantet med Træer, mest Elm, Poppel og Ask. Biskop Mynster udtaler i sin Visitatsbog 1838, at Sognet har 2 Kirkegaarde, den ene ved Borgerskolen, den anden ved Slotsmenighedens Skole, begge meget pyntelige, men altfor meget Have. Dette er dog bleven ændret, efterhaanden som de er bleven fyldt med Grave. De mange Lindetræer, som nu findes paa Kirkegaarden, er plantet i 1880'erne. Hillerøds anden Kirkegaard, Slotssognets, som ikke hører til Hillerød By, vil ved anden Lejlighed blive omtalt og beskrevet i „Vore Kirkegaarde“. Omstaaende gives et Eksempel paa Kirkegaardens Regnskab 1830 og 1930-31.

Øverst: Birke i Sne, Vinteren 1929.

Nederst: Mindesmærke over de ved Frederiksborg Slots Brand i 1859 forulykkede Haandværkere. Bemærk de opsatte Haandværker-Redskaber.